

С. 51-87.

Коваленко Тетяна
магістрант
Вінницький національний аграрний університет
м. Вінниця

КЛАСИФІКАЦІЯ ВНУТРІШНЬОГОСПОДАРСЬКОГО КОНТРОЛЮ

Діяльність будь-якого суб'єкта підприємницької діяльності неможливо, без системного і дієвого контролю, оскільки він є складовою системи управління. Як відзначає Марчук У.О. передумовою ефективного розвитку будь-якого вітчизняного підприємства, незалежно від форми власності, є функціонування системи внутрішньогосподарського контролю [5, с.195]. Однак у практичній діяльності господарюючих суб'єктів виникає забагато проблем і запитань.

Тому метою дослідження є розкриття класифікаційних ознак внутрішньогосподарського контролю, оскільки науково-обгрунована класифікація створює умови для ідентифікації внутрішньогосподарського контролю у підприємствах. Ефективність ВГК значно погіршилась і внаслідок цього збільшилось кількість злочинів, тому виникає потреба у визначенні видів та підвидів внутрішньогосподарського контролю, що поширені в Україні [5, с.195].

Питанням класифікації внутрішньогосподарського контролю присвячено праці провідних вітчизняних науковців : Білухи М.Т., Бутинця Ф.Ф., Валуєва В.І., Мурашко В.М., Сопка В.В., Шевчука О.А та інші.

Науковим розробкам варто відзначити належне, проте серед проблемних питань функціонування внутрішньогосподарського контролю (ВГК) науковці виділяють незавершену його класифікацію. Насамперед відзначимо, що класифікація - це поділ множини сукупності будь-яких об'єктів (елементів) на групи (підмножини) [4, с.78].

Як зазначає Бутинець Т.А. під класифікацією в науці про контроль розуміють розподіл видів контролю за певними ознаками, які притаманні одним видам та відсутні у інших. В цьому полягає сутність класифікації як засобу необхідного групування множини видів контролю [1, с.12].

Дослідження [1-6] свідчать, що найбільш поширена класифікація ВГК представлена за наступними ознаками: за часом проведення, за джерелами інформації, за методами здійснення, за суб'єктами, за характером відносин, за повнотою охоплення, за повнотою вивчення господарських процесів.

У таблиці 1 представимо класифікацію внутрішньогосподарського контролю, запропоновану науковцями.

Таблиця 1

Наукові підходи щодо класифікації внутрішньогосподарського контролю

Автор	Ознака	Характеристика
Бутинець Т.А.,[1,с 14] Марчук У.О.[5, с.198] Бутинець Ф.Ф.[4, с.80] Живко З.Б.[3]	За часом проведення	<p>Попередній контроль виявляє явища, які можуть викликати негативні наслідки (розкрадання втрати тощо), якщо не буде вжито заходи.</p> <p>Поточний контроль має оперативний характер і здійснюється у процесі виконання господарських операцій.</p> <p>Наступний контроль проводиться після завершення господарських операцій на підприємстві та є найбільшим повним видом контролю.</p>
Бутинець Ф.Ф.[4, с.83]. Марчук У.О.[5, с.197] Живко З.Б.[3]	Залежно від джерел інформації	<p>Документальний контроль полягає у встановленні достовірності й законності господарських операцій за даними первинної документації, облікових реєстрів і звітності, в яких вони знайшли відображення.</p> <p>Фактичним називається контроль, при якому кількісний і якісний стан об'єктів, які перевіряються, встановлюється шляхом обстеження, огляду, обмірювання, перерахунку, зважування, лабораторного аналізу та інших способів перевірки фактичного їх стану.</p>
Бутинець Ф.Ф.[4, с.83].	За характером відносин (розпорядження, управління) об'єкта контролю з його суб'єктом	<p>Зовнішній контроль здійснюється суб'єктами контролю, які не входять до складу структурного підрозділу підприємства, діяльність якого контролюється.</p> <p>Внутрішній контроль здійснюється органами внутрішнього контролю (головним бухгалтером підприємства, ревізійною комісією, спостережною радою).</p>
Бутинець Ф.Ф.[4,с.80] Бутинець А.Т.[1,с.13] ГуцаленкоУ.О.[2,с.435]	За повнотою охоплення	<p>Повний контроль охоплює всі сторони діяльності господарюючого суб'єкта, що вивчається, всі ділянки його роботи та види здійснених операцій.</p> <p>При частковому контролі перевіряються тільки окремі види діяльності підприємства або окремі види господарських операцій, вивчається один або декілька аспектів діяльності підприємства певні види операцій.</p> <p>Наскрізним є контроль, що проводиться одночасно на декількох підприємствах, що входять до складу однієї організації (асоціації, об'єднання).</p>

	За повнотою вивчення господарських процесів	Суцільний контроль де перевіряються всі документи і реєстри бухгалтерського обліку за весь період, що контролюється. Вибірковий контроль передбачає вивчення не всіх, а лише певної частини документів, за той чи інший період часу (квартал, місяць, окремі дні). Комбінованим називають контроль, в ході якого одна частина документів та інформації вивчається суцільно, а інша - вибіркоким способом.
Живко З.Б.[3] Марчук У.О.[5, с.197] Бутинець Т.А.[1, с.14] Нападовська Л. В.[6, с.224]	За суб'єктами	Державний контроль здійснюється органами контролю, до яких відносяться: Фонд державного майна України, Міністерство економіки України, Міністерство фінансів України, Міністерство праці та соціальної політики України іт.д. Контроль власника (керівника) поділяється на внутрішньо системний та внутрішньогосподарський і регулюється безпосередньо власником. Незалежний контроль є аудиторським контролем, який здійснюється у вигляді підприємницької діяльності.
Бутинець Ф.Ф.[4, с.61] Марчук У.О.[5, с.13]	За методами здійснення	Перевірка - це вивчення окремих питань діяльності підприємства або дій апарату управління на підставі заяв, сигналів, скарг або відповідно до плану роботи контролюючого суб'єкта. Обстеження - це ознайомлення на місці з діяльністю окремих ділянок підприємства з метою виявлення позитивних і негативних сторін їх роботи. Ревізія господарської діяльності - метод господарського контролю діяльності підприємства і його підрозділів за певний період часу з метою встановлення законності, доцільності та ефективності здійснених господарських операцій. Аудит - це метод господарського контролю, що складається з сукупності методичних прийомів, застосування яких дозволяє визначити достовірність звітності, обліку, їх повноту та відповідність діючому законодавству.

Таким чином з вище наведеного можна дійти до такого висновку, що загальноприйнятої класифікації внутрішньогосподарського контролю не існує. Різномісний у класифікації контролю дезорієнтує практичних працівників і штучно стримує активне використання досягнень науки контролю на практиці.

Відмінності в класифікації контролю є результатом слабкої теоретичної бази в результаті чого не забезпечується єдиний підхід до проблеми, що досліджується. Тому проблема класифікації внутрішньогосподарського контролю чекає на своє вирішення. Усі класифікаційні ознаки внутрішньогосподарського контролю повинні бути наукового обґрунтовані, щоб давати вичерпну характеристику тим формам, методам і способам, якими здійснюється реальний контроль.

Список використаних джерел

1. Бутинець Т.А. Класифікація внутрішньогосподарського контролю. Міф чи реальність? / Бутинець Т.А. // Вісник ЖДТУ. – 2011. – №1(55). – с. 12-15.
2. Гуцаленко У.О. Внутрішньогосподарський контроль: організаційні аспекти та класифікаційні ознаки / Гуцаленко У.О. // Економічний аналіз. – 2010. – Випуск 6. – С. 433–435.
3. Живко З.Б. Контрольно-ревізійна діяльність: навч. посіб. [Електронний ресурс] / Живко З.Б. – Режим доступу: http://pidruchniki.ws/1417012041537/buhgalterskiy_oblik_ta_audit/klasifikatsiya_organizatsiynih_form_vidiv_metodiv_kontrolyu#282 (дата звернення: 11.11.2013 р.).
4. Контроль і ревізія: [Підручник] / Бутинець Ф.Ф., Виговська Н.Г., Малюга Н.М., Петренко Н.І. / За редакцією проф. Ф.Ф. Бутиця. – 3-є вид., доп. і перероб. – Житомир: ПП «Рута», 2002. – 544 с.
5. Марчук У.О. Оцінка класифікації внутрішньогосподарського контролю / Марчук У.О. // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Серія «Економіка, аграрний менеджмент, бізнес» / редкол.: Д.О. Мельничук (відп. ред.) та ін. – К. : ВЦ НУБІП України, 2012. – Вип. 169, ч.2. – 338 с.
6. Нападовська Л. В. Внутрішньогосподарський контроль в ринковій економіці : Монографія [Текст] / Нападовська Л.В. – Дніпропетровськ: Наука і освіта, 2000. – 224с.

